

23.5.2024

Oikeusministeriö
Diaarinumero VN/7196/2021

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto oikeusministeriölle naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen ja sen valmistelun rangaistavuuden selkeyttämistä, tapon syyteoikeuden vanhentumista ja lapsensurman kumoamista koskevasta HE-luonnoksesta

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksen luonnoksesta koskien naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen ja sen valmistelun rangaistavuuden selkeyttämistä, tapon syyteoikeuden vanhentumista ja lapsensurman kumoamista.

Esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että naisen sukuelinten silpominen ja silpomisen valmistelu säädettäisiin rangaistavaksi erillisin rikoslain säännöksin. Naisen sukuelinten silpominen kattaisi naisen ulkoisen sukuelimen vahingoittamisteot, mukaan lukien sukuelimen poistamisen kokonaan tai osittain. Valmistelu puolestaan kattaisi naisen tai tytön viemisen ulkomaille silpomista varten tai muunlaisen naisen tai tytön pakottamisen tai järjestämisen alistumaan silpomiseen.

Kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisen ja naisen sukuelinten silpomisen valmistelurikoksen osalta säädettäisiin erityisestä syyteoikeuden vanhentumisajan alkamisajankohdasta.

Lisäksi syyteoikeuden vanhentumista koskevia rikoslain säännöksiä muutettaisiin niin, että syyteoikeus ei vanhentuisi, jos kysymyksessä olisi täytetty tappo. Oikeus tuomita rangaistus täytetystä taposta ei myöskään vanhentuisi. Esityksessä ehdotetaan myös rikoslain lapsensurmaa koskevan rangaistussäännöksen kumoamista tarpeettomana.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

1. Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista koskevat kommentit ja huomiot

Keskusliitto pitää kannatettavana, että naisten ja tyttöjen sukuelinten silpominen säädetään rangaistavaksi erillisellä rikoslain säännöksellä, erityisesti silpomisen lievimpien muotojen rangaistavuuden selkeyttämiseksi. Naisten ja tyttöjen hengen ja terveyden suojan, ruumiillisen koskemattomuuden ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden vahvistaminen parantaa naisten ja tyttöjen asemaa ja silpomistekojen

tehokkaampi ennaltaehkäiseminen on toivottavaa. Lapsuus on lyhyt ja ainutlaatuinen ajanjakso elämässä, jota tulisi päätöksenteolla ja lainsäädännöllä kaikin tavoin suojata. Ehdotetulla säännöksellä edistetään lasten häiriöttömän kehityksen toteutumista ja parannettaisiin silpomisvaarassa olevien lasten asemaa.

Keskusliitto kannattaa esityksen ehdotusta siitä, että myöskään huoltaja ei voisi antaa huollettavansa puolesta pätevää suostumusta naisen sukuelinten silpomiseen, eikä lapsen omalla tahdolla olisi vaikutusta asiassa. Keskusliitto kiittää, että esityksessä on todettu yksiselitteisesti, että naisen sukuelinten silpomisen ei voitaisi myöskään koskaan katsoa olevan lapsen edun mukaista, vaikka lapsen voitaisiin toimenpiteen johdosta esimerkiksi katsoa liittyvän kiinteämmin osaksi kulttuurista, sosiaalista tai muuta yhteisöä.

2. Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen valmistelua koskevat kommentit ja huomiot

Keskusliitto pitää kannatettavana, että naisten ja tyttöjen sukupuolielinten silpomisen valmistelu säädetään rangaistavaksi rikoslain erillissäännöksellä. Erityisesti naisen tai tytön ulkomaille viemisen rankaiseminen, kun tarkoituksena on altistaa sukuelinten silpomiselle, on tärkeää. Usein tytöille tehtävät sukuelinten silpomiset toteutetaan ulkomailta, joten on välttämätöntä lailla rankaista myös tämä rikoksen valmistelun esiintymismuoto.

3. Rikosoikeudellista vanhentumista koskevat kommentit ja huomiot

Keskusliitto pitää kannatettavana esityksen ehdotusta, että alle 18-vuotiaaseen henkilöön kohdistuneen naisen sukuelinten silpomisen tai sen valmistelun ehdotetun 21 luvun 6 c §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti syyteoikeuden vanhentumisaika alkaisi kulumaan siitä, kun asianomistaja on täyttänyt 18 vuotta. Muutos on lapsen edun mukainen ja parantaa asianomistajan oikeusturvaa, sillä lapsena rikoksen uhriksi joutuneella olisi riittävästi aikaa täysi-ikäistymisen jälkeen saattaa asia tutkittavaksi. Sukuelinten silpomisesta säädetyn ankarimman rangaistuksen mukaan (10 vuotta vankeutta) syyteoikeus vanhentuisi kahdeskymmenessä vuodessa. Tämä tarkoittaisi käytännössä, että lapsena uhriksi joutuneella olisi 20 vuotta täysi-ikäisyydestään eli 38-vuotiaaksi aikaa saattaa asia tutkittavaksi.

4. Lapsensurmaa koskevat kommentit ja huomiot

Keskusliitto ei katso lapsensurmaa koskevan säännöksen kumoamisesta seuraavan merkittäviä muutoksia oikeustilaan. Ehdotetun lapsensurmaa koskevan säännöksen kumoamisen myötä vastasyntyneen lapsen hengen suoja asetettaisiin samalle tasolle kuin varttuneemman lapsen tai aikuisen hengen suoja. Muutos voidaan katsoa lapsen edun mukaiseksi.

Ehdotuksella voi olla vaikutusta rangaistuksen määräämisessä ankaroitettavaan suuntaan, koska muita tahallisia henkirikoksia koskevien säännösten rangaistusasteikot ovat korkeampia kuin lapsensurmaa koskevan säännöksen rangaistusasteikko. Lapsensurmaa koskevissa tapauksissa voisivat kuitenkin tulla sovellettavaksi syyntakeettomuutta tai alentunutta syyntakeisuutta koskevat rikoslainsäännökset (RL 3:4), jolloin rangaistusasteikosta voidaan poiketa. Hallituksen esityksen mukaan (s. 52) synnytyksestä johtuva uupumus ja ahdistus otettaisiin huomioon syyntakeisuutta arvioitaessa ja synnytyksen jälkeinen uupumus ja erityisesti lapsivuodepsykoosi olisivat rikoslain syyntakeettomuutta ja alentunutta syyntakeisuutta sääntelevässä pykälässä tarkoitettuja mielenterveyden häiriöitä. Lisäksi lapsensurmaa vastaavista teoista voitaisiin tuomita

alempi rangaistus kuin yleisesti alentuneesti syyntakeisena tehdyissä henkirikoksissa tuomitaan. Keskusliitto kannattaa muutosta, jonka myötä syyntakeisuusarviointi tulee tehtäväksi myös lapsensurmaa vastaavissa tapauksissa.

5. Kommentit ja huomiot esitysluonnoksen johdosta muihin lakeihin tehtäviin muutoksiin

-

6. Muut esitykseen liittyvät kommentit ja huomiot

Tulee huomioida, että pelkkä rikoslain sääntely ei ole riittävän tehokas tapa suojata lapsen koskemattomuutta. Ymmärryksen ja osaamisen vahvistaminen ilmiöstä laajasti eri palveluissa on tarpeen. Tietoisuuden lisäämistä tarvitaan niin peruspalveluissa kuin erityistason palveluissa, mukaan lukien lastensuojelussa. Selkeiden kansallisten toimintaohjeiden luominen olisi tarpeen, sisältäen eri sektoreiden vastuut ja konsultaatio-ohjeet. Lisäksi palvelut on resursoitava sillä tavalla, että niissä kyetään reagoimaan uusiin ilmiöihin tehokkaasti.

Lastensuojelun Keskusliitto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että myös pojille vailla lääketieteellistä perustelua tehtyihin ympärileikkauksiin liittyviä sääntelytarpeita tulisi selvittää kiireellisesti lapsen oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi.

Lisäksi Keskusliitto korostaa, että intersukupuolisille lapsille ilman lääketieteellistä syytä tehtyjen sukuelinten muokkausten rangaistavuutta ei määritellä riittävän selkeästi rikoslaissa. Esityksessä todetaan (s. 53), että intersukupuolisille lapsille tehtävät toimenpiteet, joille on hyväksyttävä lääketieteellinen peruste, jäisivät säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Ilman lääketieteellistä syytä intersukupuolisille lapsille tehtyjen toimenpiteiden rangaistavuutta ei esityksessä kuitenkaan käsitellä.

Intersukupuolisten lasten sukuelimiä saatetaan joutua muokkaamaan lääketieteellisistä syistä, mutta osa toteutetuista toimenpiteistä on puhtaasti kosmeettisia ja niitä tehdään vauvaikäisille ja nuorille lapsille, jotka eivät pysty itse antamaan täyttä, vapaata ja tietoon perustuvaa suostumusta toimenpiteelle. Esityksen mukaan (s. 54) sukuelinten silpomista koskeva säännös soveltuisi kaikkiin henkilöihin, joilla on naistyyppilliset sukuelimet. Intersukupuolisten lasten kohdalla voi olla haasteellista todeta, onko lapsella naistyyppilliset sukuelimet, jolloin ehdotetun sääntelyn soveltamisen mahdollisuus jää epäselväksi.

Keskusliitto katsoo, että kaikki vailla lääketieteellistä perustelua olevat toimenpiteet, jotka kohdistuvat intersukupuolisten lasten sukuelimiin, joihin lapsi ei ole itse kykenevä antamaan täyttä, vapaata ja tietoon perustuvaa suostumustaan, tulisi säätää rangaistaviksi. Asiaan liittyviä sääntelytarpeita tulisi selvittää kiireellisesti. Kuten esityksessäkin todetaan (s. 12), YK:n ihmisoikeusvaltuutettu, Euroopan Neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu, Euroopan unionin perusoikeusvirasto sekä Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous ovat viime vuosina peräänkuuluttaneet lapsen omaan tietoon perustuvaa suostumusta sellaisille toimenpiteille, jotka eivät ole välttämättömiä lapsen terveyden kannalta. Myös YK:n ihmisoikeuskomitea on Suomelle antamissaan suosituksissa esittänyt huolensa siitä, että intersukupuolisille lapsille tehdään

edelleen peruuttamattomia ja kajoavia toimenpiteitä. Lapsen perustuslain 7 §:n mukaista oikeutta koskemattomuuteen ja oikeutta ihmisarvoiseen kohteluun sekä lapsen etua tulisi suojella lailla.